

S P R A W O Z D A N I A

MAGDALENA JAKUBIAK, WITOLD PACYNO
Uniwersytet Jagielloński

SPRAWOZDANIE

z I Międzynarodowej konferencji naukowej z cyklu
„Русская литература в переводах на иностранные языки”
pod tytułem *Русский литературный канон: центры и периферии*

W dniach 22–23 października 2015 roku odbyła się I Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Русская литература в переводах на иностранные языки: Русский литературный канон: центры и периферии* organizowana przez Katedrę Literatury Rosyjskiej XX i XXI wieku Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W skład Komitetu Organizacyjnego weszły: przewodnicząca Dyrektor Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej UJ dr hab. Katarzyna Jastrzębska, dr Magdalena Ochniak oraz dr Ewelina Pilarczyk.

Konferencję uświetniła obecność gości honorowych: prof. Iriny Bielobrowcewej (Uniwersytet Talliński) oraz pisarki i uczzonej prof. Mai Kuczarskiej (Narodowy Uniwersytet Badawczy „Wyższa Szkoła Ekonomii”, Moskwa). Ponadto w konferencji wzięli udział wybitni literaturoznawcy i przekładoznawcy z Rosji, Czech, Estonii, Niemiec, Włoch, Kazachstanu, Stanów Zjednoczonych, Tajwanu oraz Polski.

Konferencja została podzielona na obrady plenarne oraz sześć sekcji. W części plenarnej wystąpili profesorowie Tadeusz Szczerbowski (Kraków), Tatiana Marczenko (Moskwa) i Wiaczesław Kryłow (Kazań).

W uroczystym otwarciu konferencji głos zabrały Prodziekan Wydziału Filologicznego ds. Badań Naukowych i Rozwoju dr hab. Dorota Szumska oraz Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego, Dyrektor Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej dr hab. Katarzyna Jastrzębska.

Część plenarną rozpoczął wykład prof. Tadeusza Szczerbowskiego *Литературный канон как временный исход игры интенций*, dotyczący wymiaru kanonu literackiego, z którym związane jest zasadnicze pytanie o podmiot określający kanon lub wpływający na jego powstawanie. Następnie wystąpiła prof. Tatiana Marczenko, która na podstawie badań archiwum Akademii Szwedzkiej analizowała rosyjski proces historycznoliteracki przez pryzmat Literackiej Nagrody Nobla, podkreślając przy tym ambiwalentność kanonu literackiego w Rosji. Jako ostatni w obradach plenarnych wygłosił wykład prof. Wiaczesław Kryłow, który poruszył kwestię współlistnienia

i różnic w formowaniu kanonów literackiego i krytycznoliterackiego.

Kolejne referaty prezentowane były w poszczególnych sekcjach. Dr Wiktoria Torstensson (Astana), przedstawiła analizę pierwszego angielskiego przekładu powieści Nikołaja Leskowa *Niekuda*, zwracając szczególną uwagę na zmiany zachodzące w sposobie postrzegania pisarza w Rosji i za granicą. Z kolei dr Aleksiej Wolegow (Taipei) skupił się na recepcji epoki srebrnego wieku na przykładzie twórczości Wsiewołoda Garszyna, Dmitrija Mereżkowskiego i Fiodora Sologuba przez pryzmat kultury azjatyckiej. Dr Jana Kostincová (Hradec Králové) przedstawiła rolę czeskich tłumaczy (Jana Zábrany i Libora Dvořáka) i znaczenie wydawnictw w kształtowaniu czytelniczego wyobrażenia o kanonie literatury rosyjskiej w Czechach. Wykład dr Paoli Buoncristiano (Rzym) dotyczył natomiast opowiadania *Nos* Nikołaja Gogoła w przekładzie Andrea Camilleri i jego odbioru przez młode pokolenie Włochów.

Sekcja druga rozpoczęła się referatem dra Nikołaja Guškowa (Sankt Petersburg) na temat miejsca pisarzy XVIII wieku we współczesnym rosyjskim kanonie literackim (na przykładzie Aleksandra Sumarokowa, który został określony mianem ideologa klasycyzmu). Dr Maria Dorozkina (Moskwa) przedstawiła nieopublikowaną pracę Aleksandra Bieleckiego (*Эпизод из истории русского романтизма. Русские писательницы 1830–1860-х гг.*), poruszając zagadnienie „kobiecego” kanonu literatury rosyjskiej XIX wieku. Sekcję drugą zamykał referat dr Justyny Pisarskiej (Katowice), która podjęła temat wyjątkowo popularnej wśród anglojęzycznych czytelników powieści Michaiła Lermontowa *Bohater naszych czasów*, podkreślając szczególne znaczenie tłumaczenia Vladimira Nabokowa i rolę, jaką odegrał tłumacz w kształtowaniu kanonu literatury rosyjskiej w krajach anglojęzycznych.

Kolejnym punktem konferencji były obrady okrągłego stołu (*Kanon i przekład*), rozpoczęte wykładem gościa honorowego prof. Iriny Bielobrowcewej (Tallin) na temat nieprzystawalności języków i wynikających z tego trudności w tłumaczeniu. Zagadnienie to zreferowane zostało na przykładzie *Wierszy Jurija Żywago* przełożonych na język estoński przez Marie Under. Wykład stał się punktem wyjścia do dyskusji na temat roli i rangi działań tłumaczy w procesie tworzenia kanonu literatury obcojęzycznej. W trakcie dyskusji poruszone zostały również inne kwestie, na przykład dotyczące głównych obszarów badań historycznoliterackich i przekładoznawczych w poszczególnych krajach czy istniejącej i funkcjonującej aparatury badawczej oraz terminologicznej precyzji. W obradach wzięli udział: prof. Maria Kshondzer (Lubeka), dr Jana Kostincová, tłumacz Olga Barasz (Moskwa), dr Justyna Pisarska, prof. Anna Skotnicka (Kraków), dr hab. Katarzyna Jastrzębska (Kraków), dr Magdalena Ochniak (Kraków), dr Ewelina Pilarczyk (Kraków), dr Siergiej Priebrażenski (Moskwa) i prof. Tadeusz Szczerbowski.

Drugi dzień obrad rozpoczął się od wystąpienia dra Siergieja Priebrażenskigo, który zwrócił uwagę na współlistnienie trzech rodzajów kanonu rosyjskiego wiersza wolnego: przekładowego, autorskiego i filologicznego.

Następnie dr Joanna Madloch (Montclair) wygłosiła referat dotyczący tzw. fotografii słownych w twórczości Josifa Brodskiego i sposobu ich funkcjonowania w przekładzie na język polski oraz angielski. Z kolei reprezentująca ośrodek edukacyjny Language Travel Olga Barasz zaprezentowała sylwetkę Josifa Brodskiego jako tłumacza oraz podjęła próbę charakterystyki jego działalności translologicznej w kategoriach tłumacz-legislator/tłumacz-ambasador, zaproponowanych przez polskiego badacza Jerzego Jarniewicza. Prof. Maria Kshondzer wystąpiła z referatem na temat poezji Osipa Mandelsztama, w której to dostrzegalne są jednocześnie tęsknota za kulturą światową i chęć jej odrzucenia, co zdaniem prelegentki można określić mianem kanonu i antykanonu w świecie poetyckim Mandelsztama.

W sekcji piątej dr Natalia Siemionowa (Sankt Petersburg) wygłosiła referat na temat utworów o charakterze biograficznym w kanonie socrealistycznym, podkreślając specyfikę epoki historycznoliterackiej, a co za tym idzie — nietrwałość jej kanonu. Kolejny referat zaprezentowała prof. Maja Kuczarska. Pisarka już w tytule swojego wystąpienia postawiła kluczowe dla całej konferencji pytanie „как попадают в классику?” podejmując w ten sposób próbę przedstawienia tego procesu na przykładzie Nikołaja Leskova, który miano klasyka zyskał dopiero w czasach ZSRR. Następnie głos zabrał dr Andrea Lena Corritore (Perugia), który odwołując się do teorii polisystemowej, poruszył kwestię wpływu wzorców literatury amerykańskiej w kulturze radzieckiej. Jako przykład tego rodzaju wpływów włoski badacz wskazał powieść *Mess-Mend albo Jankes w Piotrogradzie* Marietty Szaginion. Sekcję piątą zamykał referat wygłoszony przez Jelenę Ziemową (Tiumeń), podczas którego autorka analizowała rosyjską książkę futurystyczną jako dzieło posiadające sens wyższy (książka jako nowa Ewangelia), co przy jednoczesnym wskazaniu cech poetyki awangardowej czyni utwór futurystyczny tekstem niekanonicznym, apokryficznym.

Ostatnią sekcję rozpoczęła dr Joanna Stryjakowska (Poznań) referatem na temat Władimira Sorokina i jego popularności wśród polskich czytelników, która wynika z próby zdemaskowania przez pisarza dyskursu ideologii totalnych i prezentacji głosu „innej” Rosji. Prof. Anna Skotnicka wygłosiła referat poświęcony Michaiłowi Szyszkinowi i typowej dla niego tęsknocie za kulturą światową, która, jak przekonująco uzasadniała krakowska badaczka, wpływa na uniwersalny charakter twórczości autora *Włosu Wenery*. Jako ostatnia referat wygłosiła mgr Irina Romańska (Kraków). Prelegentka przedstawiła potencjał kanoniczny twórczości Borisa Jekimowa i określiła pisarza mianem kontynuatora tradycji rosyjskiej prozy wiejskiej.

Równoległe z konferencją odbywały się warsztaty literaturoznawcze dla studentów i doktorantów Wydziału Filologicznego UJ prowadzone przez prof. Maję Kuczarską pod hasłem: *Как читать современную русскую литературу?* oraz sekcja studencka konferencji *(W)Kolo Rosji — wkoło kanonu w kulturze, literaturze i tłumaczeniu* (opieka naukowa — prof. Władimir Miakiszew, IFW UJ).

Na zakończenie konferencji przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego dr hab. Katarzyna Jastrzębska podziękowała wszystkim uczestnikom, organizatorom oraz doktorantom.

Należy podkreślić, że dotychczasowe dyskusje wokół kanonu literatury rosyjskiej, chociaż chętnie podejmowane, wybrzmiewały głównie na gruncie rosyjskim. I chociaż wielowymiarowe pojęcie kanonu niezmiennie pozostaje niedookreślone, tegoroczna konferencja pozwoliła spojrzeć nań z zupełnie innej perspektywy.

Planowana jest publikacja referatów w zbiorze o charakterze monografii.